

● پوستین، لباس زمستانی مردمان کوهستان

کوهستان‌های سرسبز و خرم اطراف قوچان مثل شاه جهان، آق کمر، سنجریک، پلته‌کاه، زیلان و گلول، چراگاه‌های طبیعی بی نظیری برای گله‌داری و دامداری است و به همین خاطر شغل عشایر و بیشتر روستاییان منطقه دامداری است. حالا سال‌ها و حتی شاید قرن‌هاست که پوست دباغی شده همان دام‌ها با هنر دست پوستین‌دوزهای کاربرد و با حوصله، لباس زمستانی مردمان است و شهرت و معروفیت جهانی پیدا کرده، حتی بیشتر از روغن زرد و مسکه و دوراغ این منطقه.

علی محمد هودانلویی بازمانده‌ای از نسل پوستین‌دوزهای قوچان است. مردی که تمام کودکی، جوانی و حتی همین الان که نزدیک به ۷۰ سال از خدا عمر گرفته، همه با پوستین و دوخت آن گره خورده است. اوستا محمد، پدر خدایا مرزش هم پوستین‌دوز ماهری بود، از آن‌ها که پوستین‌های دست‌دوزش یا به قول کرمانج‌ها «خلک»‌های او نه تنها در قوچان که حتی در شهرهای دورتر هم مشتری و هوادار داشت. پدر که بعد از ۸۰ سال از دنیا رفت، علی محمد ماند و یک کارگاه و تلی از پوست‌هایی که منتظر برش و دوخت بودند و البته مشتریانی چشم‌انتظار که زمهریر زمستان را با این لباس خاص به گرمی بگذرانند. آن هم زمستان‌هایی سخت که به قول استاد شهریار بر تن کدخدایان پوستین اضافه کرده و پوست یک لاقبایان را می‌کند. (زمستان پوستین افزود بر تن کدخدایان را ولیکن پوست خواهد کند ما یک لاقبایان را)

● پوستین چیست؟

پوستین به لباس زمستانه‌ای دوخته شده از پوست حیوانات گفته می‌شود که مثل چرم، پشم از آن جدا نشده است. پوست‌هایی که بر اساس طبقه و ثروت فرد استفاده‌کننده جنسش فرق می‌کند و با پوست‌های مختلف از ببر و پلنگ گرفته تا مینک، سگ آبی، انواع روباه، خرگوش، سمور، راسو و حیوانات دیگر می‌تواند دوخته شود. البته در کشور ما بیشتر از پوست گوسفند و بقیه حیوانات حلال گوشت برای دوختن پوستین استفاده می‌شود. لباس‌هایی که طبق آنچه از تصاویر ماقبل تاریخ در غارها به جا مانده، عمرشان به ۵۰۰ هزار سال پیش از میلاد، زمان عصر یخبندان و پیش از کشف الیاف طبیعی برمی‌گردد. هنر و صنعتی که در ایران رونق بسیاری داشته و حتی لباس و زره از چرم و پوست تهیه می‌شده است. فن پرورش و نمک زدن، تراش و آماده کردن پوست برای جلیقه، پوستین و زیرانداز و... دارای سابقه‌ای زیاد است و در این سال‌ها سینه به سینه به نسل‌های بعد منتقل شده است. البته به گواه تاریخ، رونق پوستین‌دوزی در کشورمان به پیش از جنگ جهانی دوم می‌رسد که آن زمان جزو اقلام صادراتی ایران به شمار می‌آمد.

در طول تاریخ مهم‌ترین مراکز پوست، خراسان و ماوراءالنهر و شهرهایی مانند توس، بخارا، نیشابور و مرو بود. پس از اسلام نیز در ایران صنعت پرداخت پوست رونق زیادی داشت و پوست بره شهرت جهانی پیدا کرد. در دوره صفویه پوستین ایرانی به اروپا و عثمانی و هندوستان صادر می‌شد. در دوره قاجار صنعت پوست مثل بسیاری دیگر از صنایع رکود پیدا کرد و پوست‌های قیمتی و پوستین از روسیه وارد می‌شد، با وجود این، این هنر ریشه‌دار همچنان در مناطق شرق و شمال شرقی ایران رواج داشت. شاید سرد بودن نسبی هوا در خراسان سبب شده پس از فراز و فرودهای بسیار هنوز هم پوستین‌دوزی در شاندیز، دوین، قوچان و درگز از سکه نیفتاده باشد هر چند دیگر مثل قبل، اقبال با او همراه نیست. البته این هنر و این لباس تنها مختص به این منطقه جغرافیایی نیست و شاید بشود گفت هر جا سرما هست، پوستین هم هست حالا با اسمی متفاوت یا تفاوتی کوچک در ظاهر. مثل ترکمن‌ها که به پوستین ایچمک یا سیلکمه می‌گویند. پوستین‌هایی که قسمت جلو آن قلاب یا دکمه ندارد و برای بستن آن از قوشاق یا همان دستار استفاده می‌کنند و آستین بلند آن از شانه به سمت مچ باریک می‌شود.

● صفر تا صد آماده‌سازی پوستین

اوستا علی محمد از روزهای نه‌چندان دوری که با پدرش پوست گوسفند را از کشتارگاه قوچان می‌خریدند و برای دوختن پوستین آماده می‌کردند خاطرات زیادی دارد. او می‌گوید: «برای پوستین‌دوزی از پوست گوسفند، بز، بزغاله یا حتی گوساله استفاده می‌شود اما بهترین پوست پوستین، پوست بره شیرمست (بره نری که سه ماه داشته باشد) است. بره‌های پرورش پیدا کرده در کوهستان پوست مرغوب‌تری دارند. آن زمان‌ها مراحل آماده کردن پوست خیلی طولانی بود. اول که پوست‌ها را می‌خریدیم به خاطر سفت نشدن و ثابت ماندن پشم‌های آن، حدود یک تا یک و نیم کیلو نمک سنگ کوبیده شده روی تمام قسمت‌های آن پخش می‌کردیم و یک هفته

